

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**О Н О В Л Е Н Н Я З М І С Т У , Ф О Р М Т А  
М Е Т О Д І В Н А В Ч А Н Н Я І В И Х О В А Н Н Я  
В З А К Л А Д А Х О С В І Т И**

Збірник наукових праць

Наукові записки  
Рівненського державного гуманітарного університету

**Випуск 27**

Заснований в 1996 році

Рівне – 2003

ББК 74.20

О - 59

УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць.

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 27. — Рівне: РДГУ, 2003. — 144 с.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем теорії педагогіки, психології, дидактики, історії педагогіки, методики навчання, виховання, розвитку, трудової та графічної підготовки і профорієнтації дітей та учнівської молоді в закладах освіти.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних психологів, вихователів, учителів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

## РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

**Хом'як Іван Миколайович** – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет).

*Заступник головного редактора:*

**Янцур Микола Сергійович** – кандидат педагогічних наук, професор (відповідальний секретар) (Рівненський державний гуманітарний університет).

## ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

**Бех Іван Дмитрович** – доктор психологічних наук, професор, член-кореспондент АПН України (Інститут проблем виховання АПН України);

**Воробйов Анатолій Миколайович** – кандидат педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

**Дем'янчук Анатолій Степанович** – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АНВШ України (Міжнародний університет „Рівненський економіко-гуманітарний інститут” ім. академіка Степана Дем'янчука);

**Карпенчук Світлана Григорівна** – кандидат педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

**Коваль Ганна Петрівна** – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

**Левківський Михайло Васильович** – доктор педагогічних наук, професор (Житомирський державний педагогічний університет ім. Івана Франка);

**Лисенко Неля Василівна** – доктор педагогічних наук, професор (Прикарпатський державний педагогічний університет ім. В. Стефаника);

**Лісова Світлана Валеріївна** – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

**Малафійк Іван Васильович** – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

**Мітюров Борис Никифорович** – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

**Павелків Роман Володимирович** – кандидат психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

**Павлютенков Євген Михайлович** – доктор педагогічних наук, професор (Запорізький обласний інститут удосконалення вчителів);

**Пальчевський Степан Сергійович** – кандидат педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

**Пасічник Ігор Демидович** – доктор психологічних наук, професор (Національний університет “Острозька Академія”);

**Поніманська Тамара Іллівна** – кандидат педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

**Савчин Мирослав Васильович** – доктор психологічних наук, професор (Дрогобицький державний педагогічний інститут ім. Івана Франка);

**Терещук Григорій Васильович** – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПН України (Тернопільський державний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка);

**Тищук Віталій Іванович** – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Затверджено Вченою Радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол №3 від 31.10.2003 р.).

Збірник затверджений ВАК України як наукове фахове видання, в якому можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата наук з педагогіки (постанова Президії ВАК України №1-05/7 від 9.06.1999 р. та додаток до постанови ВАК України від 11.10. 2000 р. № 1 – 03/8).

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31. Рівненський державний гуманітарний університет

ISBN 966 — 7281 — 07 — 8.

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2003

показниками стійкості психофізичного стану і вимагає також значних затрат часу і зусиль, що не входило в завдання даного тренінгу.

Оскільки психолого-педагогічний тренінг “Технологія пошуку і влаштування на роботу” був, окрім усього іншого, ще й підготовкою до працевлаштування, то результати засвоєння знань і формування вмій визначались підсумковим зрізом, проведеним у контрольних і експериментальних групах. Підсумковий зріз засвідчив, що конгнітивна і емоційна готовність до самовизначення і самореалізації у студентів експериментальних груп вища, ніж у студентів контрольних груп, на 56,6%.

У цілому проведене дослідження дало підстави зробити такі висновки:

Конкурентоспроможність майбутнього вчителя-предметника як індивідуально-психологічна особливість являє собою інтегральну властивість індивідуальності і особистості та може формуватися в процесі професійної підготовки вчителя.

Тренінг можна розглядати в якості ефективного і результативного засобу, що формує конкурентоспроможність майбутніх учителів. Зміст тренінгу дає змогу формувати конкурентоспроможність за рахунок розвитку таких властивостей, як чіткість цілей і ціннісних орієнтацій, творче ставлення до справи, психологічна пластичність, незалежність, здатність бути лідером, толерантність, прагнення до саморозвитку і неперервного професійного росту, конгруентність, стресостійкість, а також за рахунок знань й умінь, пов'язаних із процедурою працевлаштування.

Експериментальна перевірка закономірностей розвитку конкурентоспроможності у студентів – майбутніх учителів виявила взаємозв'язок між формуванням конкурентоспроможності і соціально-педагогічним впливом.

Подальші дослідження ми вбачаємо у встановленні тенденцій розвитку конкурентоспроможності вчителя у процесі професійної підготовки і діяльності.

#### ЛІТЕРАТУРА:

1. Андреев В.И. Педагогика творческого саморазвития: Инновационный курс. – Казань: Изд-во Казанского университета, 1996. – Книга I.
2. Алавердов А.Р. Отбор и первичное развитие персонала в коммерческом банке // Банковское дело. – 1996. – № 9.
3. Вудкок М., Френсис Д. Раскрепощённый менеджер: Для руководителя-практика. – М.: Дело Лтд., 1994.
4. Кричевский Р.Л. Если Вы – руководитель... Элементы психологии менеджера в повседневной работе. – М.: Дело, 1993.
5. Мидин В.Ю. Работа! Как её найти? – Бишкек: Лит. Кыргызстан, 1991.
6. Хорнби М.Я. Я могу сделать это! 36 действий помогут получить ту работу, которую вы хотите. – М.: Амалфея, 1996.
7. Шепель В.М. Имиджелогия: Секреты личного обаяния. – М.: Культура и спорт, ЮНИТИ, 1994.

Одержано редакцією 18.09.2003.

**УДК: 378.011.31**

**І.М. ДИЧКІВСЬКА**

#### **ПРОБЛЕМА ТЕХНОЛОГІЗАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ В ІСТОРИЧНІЙ РЕТРОСПЕКТИВІ**

Технологізування педагогічної дійсності, охоплюючи всі сфери освітнього процесу, виступає як одна з найбільш актуальних тенденцій сучасного суспільного життя. Однак, не слід думати, що прагнення до нового присутнє лише сучасній педагогічній теорії і практиці. Термін “педагогічна технологія” з'явився в освіті порівняно недавно, хоча дискусія про те, чи існує в природі педагогічна технологія як певний інструмент навчання й виховання, який передається з покоління в покоління і яким може оволодіти кожний педагог, триває впродовж століть [6]. У різні часи співіснувало дві позиції: згідно першої, виховання й навчання розглядались як творчі процеси, інтуїтивне осягнення, вплив на світ іншої людини; друга ж, навпаки, намірено підкреслювала інструментальний характер педагогічного процесу, який переслідував мету виховати особистість із наперед заданими властивостями, і жодний видатний педагог не міг обійти цю проблему [5].

Дана стаття має на меті висвітлити нашу позицію щодо сутності проблеми технологізації освіти, зокрема, в історико-педагогічному аспекті. Ми виходимо з концептуальних позицій про те, що інноваційність, технологічність завжди були притаманні педагогічній дійсності, визначали процеси її оновлення, вдосконалення і розвитку, про що свідчить історія становлення педагогічної думки.

Технологічною й інноваційною для свого часу була педагогічна теорія і практика великого чеського дидакта Я.А.Коменського, який заклав основи класно-урочної системи, ввів до режиму діяльності школи такі основні поняття, як “навчальний рік”, “триместр”, “канікули”, “навчальний день”, “урок”, “перерва”, “клас” тощо. Він був одним з перших педагогів, які послідовно обґрунтували принцип природовідповідності як основу саморозвитку особистості. Дитина розглядається Коменським як “мікрокосм”, закономірності формування особистості якої тісно взаємопов'язані з глобальними законами природи. Я.А.Коменський вважав школу майстернею, “живою типографією”, яка “друкує” людей. Учитель, на його думку, в педагогічному процесі

користується такими ж засобами для виховання й освіти дітей, якими користуються типографські робітники, створюючи книгу. Можна стверджувати, що в працях видатного чеського педагога вперше була проголошена ідея технологізації навчального процесу. Саме він висунув основну вимогу, якій повинна відповідати технологія – гарантування позитивного результату навчання, так званої дидактичної машини, яка за умови правильного користування гарантовано забезпечувала б очікуваний результат. “Для дидактичної машини, – писав Я.А.Коменський у “Виході з шкільних лабіринтів”, – потрібно віднайти: 1) твердо встановлені цілі; 2) засоби, точно пристосовані для досягнення цих цілей; 3) жорсткі правила, як користуватися цими засобами, щоб було неможливо не досягнути мети” [8]. Отже, технологізація – важливий засіб впровадження провідних дидактичних принципів.

Видатний філософ епохи Просвітництва Ж. – Ж.Руссо основою розвитку особистості вважав вільне виховання, при якому “дитина живе в радості, самостійно відчуваючи, слухаючи, спостерігаючи світ, духовно збагачуючись, задовільняючи жагу пізнання”. Слідуючи дитячій природі, на думку Ж. – Ж.Руссо, необхідно відмовлятися від обмежень, встановлених волею вихователя, відчати від сліпого підкорення, дотримуватись непорушних природних законів. Внутрішньою мотивацією цього процесу є прагнення дитини до самовдосконалення, самопізнання, творчого саморозвитку [8].

Своїм внеском у педагогіку І.Г.Песталоцці вважав створення “механізму” освіти, спираючись на який кожний підготовлений педагог може виховати будь-яку дитину [8].

Значну перспективу проблема технологізації освіти має у світлі концепції розвитку особистості К.Роджерса [10], яка заснована на протиставленні двох типів навчання: когнітивного і дослідного. Когнітивний тип відповідає традиційному навчання і передбачає жорстке засвоєння знань і керування розвитком особистості. Дослідне ж навчання формує особистісний розвиток того, хто навчається, та його емоційну сферу. Особистий досвід учня є для нього самоцінним і виступає єдиним критерієм оцінки життєвих подій. Учніня, в ході якого особистість самостійно розвивається, приносить величезне задоволення і впливає на особистість людини вирішальним чином.

Психолого-педагогічна концепція становлення особистості дитини Р.Штейнера, німецького філософа і педагога, засновника антропософії, покладена в основу першої Вільної вальдорфської школи [11]. Фундаментом у розумінні розвитку став індивідуальний підхід до дітей, який ліквідував роздільне навчання дівчаток і хлопчиків, поділ за соціальними прошарками, ступенем обдарованості і належності до різних віросповідань. На думку Р.Штейнера, “найважливіша проблема будь-якого людського мислення наступна: зрозуміти людину як засновану на собі самій вільну особистість”. Заслуга Р.Штейнера в галузі педагогіки полягає в тому, що на основі антропософії, яка вивчає людину в тілесному, душевному і духовному аспекті, він створив педагогіку, що охоплює розвиток і саморозвиток цілісної особистості, її здібностей до пізнання, мистецтва, розвитку власних почуттів, моральних задатків і релігійних переживань. Завдання педагога в концепції вальдорфської школи – використати технології, що розвивають в особистості здатність до суджень і умовисновків, орієнтованих на різноманітність світу.

Поряд із цією традицією в педагогіці існувала й інша, яка повністю заперечувала технологічний підхід. Так, представники “педагогіки творчості” (Ф.Гансберг, Е.Лінде, Г.Шаррельман) вважали злочинною саму спробу за допомогою технології впливати на живу і неповторну особистість дитини. Вони були переконані в тому, що скільки особистостей, стільки і засобів їх виховання, а відтак, створити педагогічну технологію як ключ до душі дитини неможливо [8].

Відмова від педагогічної технології як інструмента впливу на дитину виразно прослідковується в традиціях “вільного виховання” (Л.М.Толстой, К.М.Вентцель, Л.К.Шлегер та ін.). Прибічники концепції відкидали саму думку про можливість “технологізувати” педагогічний процес. Натомість вони пропагували ідею створення особливого дитячого світу, “пробудження душі дитини”, прагнення зберегти в людині оригінальність і яскравість дитинства, а успішність чи неуспішність роботи освітнього закладу визначали не технологіями, а виключно творчою спрямованістю особистості педагога і тим кліматом, який створюється завдяки йому в процесі навчання й виховання.

Цікавим уявляється аналіз розвитку позитивних і негативних тенденцій педагогічних технологій у повоєнний період. Радянська ідеологія диктувала нові вимоги до педагогічної технології: спочатку це визнання партії як суб’єкта соціального замовлення, необхідність привести педагогічні технології у відповідність із політичною спрямованістю “генеральної лінії”, врахування класових характеристик індивіда в процесі цілеспрямованої діяльності тощо. Зміст інформації свідомо центрувався на реалізацію мети діяльності і звільнявся від усього, що не сприяло вихованню комуністичної моралі. Тобто педагогічна технологія розглядалась як важливий засіб формування комуністичного світогляду і поведінки, адаптації до умов соціального ладу.

У 20-ті роки в рамках педології створюється педагогічна технологія, адекватна сформульованим цілям виховання. До речі, саме в роботах з педології, заснованих на рефлексології (М.Я.Басов, В.М.Бехтерев, О.О.Ухтомський, С.Т.Шацький), вперше згадано термін “педагогічна технологія”. У цей же час розповсюджується й інше поняття — “педагогічна техніка”, яка у Педагогічній енциклопедії 30-х років визначалась як сукупність прийомів і засобів, спрямованих на чітку і ефективну організацію навчальних занять.

До педагогічної технології було віднесено також вміння оперувати навчальним і лабораторним обладнанням, використовувати наочні посібники. Педологія як наука про розвиток дитини повинна була стати, за задумом її засновників, антропологічною базою педагогіки. Нормативні педагогічні знання виводилися з педології і будувалися за схемою: “якщо існують такі-то умови, якщо вікові особливості дитини такі-то, педагогічні впливи повинні бути такими-от”.

Педагоги прагнули ретельно вивчити побутові, природні, соціальні й культурні чинники середовища, які обумовлювали розвиток дитини, її генетичні, фізіологічні, психологічні, соціальні характеристики як похідні від соціальних умов життя. Для цього активно використовувалися тести, різного роду анкети, інтерв'ю, експерименти, життєві спостереження педагогів і вихованців. Збагачення і розвиток життєвих уявлень, введення дітей у світ природи, праці і суспільних відносин сприяло оволодінню ними системою знань, цілісних уявлень, яких не давало і не могло дати навколишнє мікросередовище. Згідно концептуальному задуму педологів, беручи участь у суспільно корисній праці, змінюючи навколишнє середовище у відповідності з одержаними в школі знаннями, вміннями і навичками, діти перетворюють свій ціннісно-емоційний світ, оволодівають соціально значущими видами діяльності. Саме цей аспект у вітчизняній педагогічній технології був високо оцінений відомими зарубіжними вченими (Д.Дьюї, В.Кіппатрік), які відвідали нашу країну в той період.

У 30-ті роки в США розпочалася технологічна революція в освіті, яка породила дискусію про сутність, структуру і джерела розвитку освітньої технології. Трансформація терміну – від “технології в освіті” до “технології освіти” – відповідає зміні його змісту, який охоплює чотири періоди [7].

**Перший період** (40-і – середина 50-х років ХХ століття): починається впровадження у навчальний процес технічних засобів запису і відтворення звуку та проекції зображення. Тоді ж з'являється термін “технологія в освіті”, який в наступні роки під впливом робіт з методики застосування різноманітних технічних засобів навчання модифікувався у “педагогічні технології”.

**Другий період** (середина 50-60-х років): зміст поняття “педагогічна технологія” широко обговорюється у зарубіжній педагогічній пресі та на міжнародних конференціях, де визначалися два напрямки його тлумачення. Прихильники першого стверджували необхідність застосування аудіовізуальних засобів і програмованого навчання (technology in education); представники другого напрямку головне вбачали в тому, щоб підвищити ефективність організації навчального процесу (technology of education) і перебороти відставання педагогічних ідей від стрімкого розвитку техніки. Таким чином, перший напрямок був позначений як “технічні засоби у навчанні”, другий, що виник трохи пізніше, як “технологія навчання” або “технологія навчального процесу”.

**Третій період** (70-ті роки) характеризується усвідомленням необхідності модернізації різних видів навчального обладнання і навчальних предметних середовищ як необхідної умови, без якої “не працюють” прогресивні методики і форми навчання, а відтак, не можуть бути досягнуті відповідні якість і ефективність навчання. Технології навчання починають розумітись як вивчення, розроблення та застосування принципів оптимізації на основі найновіших досягнень науки і техніки. Важливо підкреслити, що в цей період у високорозвинених країнах (США, Англія, Японія, Іспанія) вже видавалися журнали з питань педагогічної технології, а у подальшому цією проблемою починають займатися спеціалізовані заклади (наприклад, національні ради з педагогічної технології у Великій Британії та США).

**Четвертий період** (від середини 80-х років): створюються комп'ютерні лабораторії і дисплейні класи, зростає кількість і підвищується якість інших засобів навчання (програмованих, інтерактивних).

Означена періодизація поєднується з конкретними фактами.

**1946** – вперше запропоновано ввести план аудіовізуальної освіти в університет штату Індіана США (автор Л.К.Ларсон).

**1954** – висунуто ідею програмованого навчання (автор Б.Ф.Скіннер).

**1961** – відкрито факультет технології навчання в університеті Південної Кароліни (керівник Д.Д.Фінн).

**1968** – розроблено і застосовано мову програмування ЛОДО в школі (Массачусетський технологічний інститут США, керівник С.Пейперт).

**1976** – створено перший персональний комп'ютер (автори С.Джобс, С.Уозник).

**1981** – застосовано у навчанні спеціальні програмовані засоби в дисплейних класах.

**1990** – використано інтерактивні технології в освіті.

Існують певні тенденції становлення і функціонування педагогічних технологій. Кожна наступна за часом технологія може виникнути лише завдяки тому, що виявились створеними сприятливі передумови для її росту і розвитку. Так, на зміну рефлексологічним підходам прийшли культурно-історичні. Педагогічні технології, засновані на ідеях “Школи діалогу культур” В.С.Біблера, “вірогіднісна педагогіка”, могли утвердитись лише після того, як виникла криза педагогічної технології, заснованої на ідеях “розвивального навчання”.

Таким чином, можна говорити про існування закономірностей, які визначають порядок і спрямованість становлення та розвитку процесу технологізування освіти.

В останні роки триває дискусія про принципи обмеження використання поняття “технологія” у

педагогіці (С.О.Смирнов, М.А.Мартинівич, Ф.А.Фрадкін та ін.) [4]. Оскільки однією з головних ознак педагогічної технології є діагностичне цілепокладання, окремі автори вважають за доцільне відносити поняття “технологія” лише до сфери дидактики. Свою позицію вони вмотивовують можливістю чіткого і якісного визначення діагностичної мети у навчанні. Це може бути засвоєння об’єму навчального матеріалу, способів дій, які стануть у нагоді в подальшому при підготовці до професійної діяльності тощо. До того ж, якість засвоєного конкретного матеріалу легко контролюється й оцінюється [1,3].

Дещо інакше виглядає ситуація у вихованні, де інколи важко чітко визначити діагностичну мету (наприклад, рівень сформованості тієї чи іншої психологічної і особливо особистісної якості). Прибічники даного підходу вважають за неможливе створення на сьогоднішній день технології виховання через відсутність системи діагностичних засобів. На їх думку, в процесі виховання можна спиратися лише на існуючі методики і суб’єктивні методи контролю. Тому вони пропонують говорити лише про “елементи технологізації виховання”, використання яких сприяє ефективності виховного процесу [9]. Сучасна практика виховання знаходиться у перехідній стадії – вихователі та вчителі ще не працюють за добре налагодженою науковою технологією, але вже поступово відходять від замкненого на індивідуальність інтуїтивного вирішення виховних завдань. Помітна тенденція до впровадження апробованих технологічних знахідок, прагнення до уніфікації та стандартизації вимог.

Необхідність технологізації виховного процесу, зокрема, введення особистісно зорієнтованих технологій, обґрунтована академіком АПН України І.Д.Бехом. У книзі “Особистісно зорієнтоване виховання” автор розкриває відмінність виховної технології від виховного методу. Якісно нові методи, що ґрунтуються на рефлексивно-вольових механізмах, механізмах співпереживання й позитивно-емоційного оцінювання, що “апелюють, насамперед, до самосвідомості та до свідомого, творчого ставлення людини до суспільних норм і цінностей”, на думку дослідника, можна кваліфікувати як виховні технології особистісної орієнтації [2].

Отже, технологія – це складова історії людства, форма вираження людського інтелекту, сфокусованого на розв’язанні суттєвих проблем буття. Вона є синтезом розуму і здібностей людини.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Беспалько В.П. Слагаемые педагогической технологии. – М.: Педагогика, 1989. – 114 с.
2. Бех І.Д. Особистісно зорієнтоване виховання. – К.: ІЗМН, 1998. – 204 с.
3. Богданова І.М. Технології в освіті: теоретико-методологічний аспект. – Одеса: ПДПУ, 1999. – 235 с.
4. Дидактичні аспекти альтернативної освіти. – К.: ІЗМН, 1993. – 147 с.
5. Дичківська І.М. Основи педагогічної інноватики. – Рівне: Зелент, 2001. – 222 с.
6. Кларин М.В. Педагогическая технология в учебном процессе. – М.: Педагогика, 1989. – 173 с.
7. Назарова Т.С. Педагогические технологии: новый этап эволюции? // Педагогика. – 1997. – № 3. – С. 20-27.
8. Педагогическое наследие / Сост. В.М.Кларин, А.Н.Джуринский. – М.: Педагогика, 1988. – 416 с.
9. Підласий І.П., Підласий А.І. Педагогічні інновації // Рідна школа. – 1998. – № 12. – С. 13-16.
10. Роджерс К. Взгляд на психотерапию. Становление человека. Пер. с англ. – М.: Прогресс, 1994. – 480 с.
11. Штейнер Р. Педагогика, основанная на познание человека. – М.: Парсифаль, 1996. – 128 с.

Одержано редакцією 17.06.2003.

**УДК:378.14.011.31:785**

**Л.П.ЯКОВЕНКО**

### **АНСАМБЛЕВЕ МУЗИКУВАННЯ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ**

Необхідною умовою успішної професійної діяльності музиканта (виконавця і педагога) є вміння орієнтуватися в умовах спільної музично-виконавської взаємодії, різновидом якої є ансамблеве музикування. Саме ансамблева гра сприяє вихованню високопрофесійних музикантів, розширенню їхнього музичного світогляду, розвитку художнього смаку, формуванню творчої самостійності.

Однією з перспективних ансамблевих форм є фортепіанні дуети. Великі виражально-технічні можливості фортепіанної ансамблевої гри дають можливість виконувати музику різних жанрів, стилів та форм – від вокальної або інструментальної п’єси до монументальної партитури. “Чотириручна гра – перше прилучення до животворної атмосфери камерного музикування, вихід за межі фортепіанного репертуару, можливість виконавського вивчення багатой спадщини симфонічної музики” [6, 77].

Фортепіанний дует – один з найцікавіших видів ансамблевого музикування. Рояль не дарма називають королем музичних інструментів, бо в його діапазон може вклатися практично вся партитура симфонічного оркестру з усіма основними компонентами фактури. Крім оригінальних творів, написаних спеціально для одного та двох фортепіано в чотири руки, для цього виду музикування існує численний репертуар транскрипцій та перекладень. Це дає змогу студентам ознайомитися з творами, написаними для інструментальних ансамблів, симфонічного оркестру. Транскрипції та перекладення, можливо, й не будуть виконуватися на екзамені чи академічному концерті, але вивчення їх у класі необхідне, оскільки має певний практичний зміст – це читання з

## ЗМІСТ

1.	Сосницька Н.Л. Нова методологія та нова організація науки: співвідношення історії та сучасності	3
2.	Малафійк І.В. Система знань як результат суб'єкт-об'єктної взаємодії	6
3.	Поніманська Т.І. Розвивальне середовище як засіб гуманізації педагогічного процесу	12
4.	Свердлова Т.Г. Гуманістичні тенденції в системі освіти Японії: історія та сучасний стан	15
5.	Горопаха Н.М. Книга як засіб освіти у дошкільній дидактиці	21
6.	Янцур Л.А., Онишук І.А. Проблема інтересу до мистецької діяльності та його особливості у старших дошкільників	24
7.	Самсонок Н.Ф. Проблема дитинства в курсі психолого-педагогічних дисциплін	27
8.	Маліновська Н.В. Проблеми сенсорного розвитку і виховання дітей у педагогічній спадщині С.Ф. Русової	29
9.	Трусова О.Л. Ігри-драматизації як засіб формування техніки спілкування старших дошкільників	32
10.	Козлюк О.А. Формування гуманістичної спрямованості спілкування дітей старшого дошкільного віку	34
11.	Глінчук Ю.О. Особливості спілкування дітей старшого дошкільного та молодшого шкільного віку в умовах кардіоревматологічного санаторію	37
12.	Меналюк Г.Ф. Особливості спілкування вихователя і дітей в процесі формування елементарних математичних уявлень	39
13.	Гуцан Л.А. Виховання в учнів молодшого шкільного віку позитивного ставлення до традицій і звичаїв українського народу	41
14.	Гоголь Н.В. Система роботи над текстом художнього твору у процесі формування у молодших школярів естетичної оцінки сприйнятого	45
15.	Середюк Л.А. Соціально – психологічний тренінг, як засіб створення нових виховуючих ситуацій у самовираженні старшокласників	49
16.	Бех М.І. Формування у старшокласників образу я-професіонал у системі „Загальноосвітній навчальний заклад-внз”53	
17.	Перенчук Т.Й. Підходи до формування співочих навичок у юних вокалістів	56
18.	Капустіна О.В. Підготовка школярів до професійного самовизначення за методикою С. Фукуями	59
19.	Мельник О.В. Форми та методи профконсультаційної роботи з старшокласниками у професійному навчальному закладі I та II ступеня акредитації	63
20.	Войтович І.С., Галатюк Ю.М. Розвиток креативних здібностей учнів у процесі навчання фізики	65
21.	Пальчевський С.С. “Міні-ермітаж” на уроках географії і його місце в сугестопедичній навчальній системі (досвід, технологія проведення)	69
22.	Мегем О.М. Внесок вітчизняних методистів у розвиток шкільної біологічної освіти в Україні (1948 – 1964 рр. XX ст.)	72
23.	Сергєєв О.В. , Тишук В.І. , Шаповалова Л.А. Конкурентоспроможність учителя: сутність і можливості формування у процесі професійної підготовки і діяльності	76
24.	Дичківська І.М. Проблема технологізації педагогічної освіти в історичній ретроспективі	80
25.	Яковенко Л.П. Ансамблеве музикування як важлива складова професійної підготовки майбутнього вчителя музики	83
26.	Димченко С.С. Формування творчого мислення як засіб розвитку самостійної роботи диригента	87
27.	Белешко Д.Т. Особливості професійної діяльності і підготовки вчителя математики	91
28.	Лавор О.Ф. Дидактичні аспекти педагогічної культури вчителя у творчій спадщині В.О. Сухомлинського	97
29.	Терлецький М., Ярмак Т. Фортепіано і його роль у процесі розвитку диригента духового оркестру	100
30.	Вакульчук М.В., Шолудько Н.Г. В.О. Сухомлинський про мистецтво слова педагога	105
31.	Савчук Л.М. Комп'ютерні ігрові технології у навчанні студентів вищих педагогічних навчальних закладів	108
32.	Федорова Н.В. Ділова гра як засіб гуманістичної взаємодії педагогів та студентів	110
33.	Филипчук М.С. Історико-соціальні фактори становлення і розвитку методики музичного навчання від античності до середньовіччя	113
34.	Будз М.М. Використання навичок антиципації у музично-професійному навчанні	115
35.	Горкуненко П.П. Організація навчально-дослідної роботи студентів педагогічного коледжу	117
36.	Янцур М.С. Підготовка майбутніх учителів і практичних психологів до розробки професіографічних матеріалів	.....121
37.	Мірошина Г.Г. Формування управлінських умінь керівників дошкільних закладів	128
38.	Джеджула О.М. Розв'язування графічних задач як засіб навчання моделюванню	130
39.	Мельник А.І. Характеристика факторів, які впливають на формування властивостей та якостей лляних тканин в процесі вивчення дисципліни “Товарознавство непродовольчих товарів”	133
40.	Дупак Н.В. Проблеми стандартизації у професійній освіті на сучасному етапі соціально-економічного розвитку	136
	Відомості про авторів.....	140